

ספר זהר

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
עשיעוריו ושיחותיו של
רבי ענחם מענדל פערנץ שליט"א
פרשת קרח

שבת קודש
אבסוף ניגנס שבת
בקדושת העבת וסגולתה

את הטעם שנחשבת השבת לפנינו חדשות באר הרב הקדוש רבי יהודה אריה לייב מגור זי"ע בעל 'שפת אמת', על פי דברי המדרש שהזכיר הרבי מסלונים, שאינו דומה מאור פניו של אדם בימות החל למאור פניו ביום השבת, בו מקבל הוא מאור פנים אחר, ולכן כל אחד ואחד הוא פנים חדשות. טעם אחר שהביאו רבותינו הראשונים (ריטב"א ורמב"ן בכתובות ס"ט) לדין זה, הוא מפני שמרבים בשמחה ובסעודה לכבוד השבת, ועל כן אין אנו זקוקים להתחדשות המשתתפים - על מנת להרבות את השמחה על שמחת יום האמו.

ובדרך זו באר בעל 'שפת אמת' בשם זקנו הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור זי"ע בעל 'חדושי הרי"מ', לפי דברי חכמינו ז"ל (פסחים ע"ג) שכאשר חל יום טוב ראשון של חג בשבת אין מביאים שלמי שמחה, הם קרבנות השלמים שיש לשחם בשלשלת הרגלים ולאכול את בשרם לכבוד שמחת הרגל לפי שאין שמחה אלא בבשר ויין, ועל פי רוב היו עולי הרגלים מקריבים אז את הנדרים והנדבות שהבטיחו במהלך השנה, מפני שדין שחיתת השלמים להעשות בשעת השמחה - ביום טוב, וכאשר חל בשבת, אסור לשחוט נדרים ונדבות. ובאר בעל 'חידושי הרי"מ', כי בשבת אין צורך לזבוח את השלמים, מפני שהשמחה היא בעצם היום הקדוש, כמו שאומרים בתפלה 'שמחה במלכותך שומרי שבת'.

והוסיף בנו הרב הקדוש רבי אברהם מרדכי מגור זי"ע בעל 'אמרי אמת' לתאר את הטעם לכך שבשבת אין זקוקים לפנים חדשות, באמרו כי בשבת נפתח פתח של התחדשות לכל יהודי, כפי שנאמר בכתוב (יחזקאל מו א) 'וביום השבת יפתח', וכך תיקן האריז"ל לומר 'אזמר שבחתי למיעל גו פתחתי' (אמרי אמת ליקוטים עמ' קב) ובדרך הפנימיות באר הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו 'פרי צדיק' (מסעי ט) את מאור הפנים לו זוכה אדם ביום השבת, על פי הפיוט שתקן רבנו האריז"ל לומר בליל השבת 'ברם אנפין חדתי'.

מפני שבשבת נתקן שמו של אדם

על התורה
שלהבות קודש והגיונות חכמה
עפרשת השבוע

הבל. בפרשה שלאחריה, נח לעומת אנשי המבול. בפרשת לך לך, אברהם לעומת פרעה. בפרשת וירא, אברהם לעומת אנשי סדום. וכן הלאה.
רק כשאני מגיע לפרשת וישב אני מוצא שם את יוסף לעומת אחיו, וכאן אני בא במיצר שאיני יודע בעד מי לצדד, שהרי כולם צדיקים וטהורים. אף עתה אני שרוי באותה מבוכה כעין פרשת וישב...

קרה לא ישן באותו הלילה

הביא הרב הקדוש בעל 'אמרי יוסף' מספינקא בשמו של הצדיק הקדוש בעל 'אוהב ישראל' מאפטא זיע"א, על הפסוק (במדבר טו ה): 'וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו': שמעתי בשם הקדוש מאפטא זצלה"ה, כי הצדיק יכול לזכך נשמת ישראל בעת שינתם שישנים, ונשמתו עולה למעלה, אזי לוקח הצדיק את הנשמה ומכבס ומטהר אותה, ועל ידי זה, כשהזרת בבוקר אל הגוף מטוהרה אזי הוא כבירה חדשה ועושה תשובה באמת. ולכן רצה משה שבלילה בעת שינתם יטהר נשמתם ויתעוררו בבוקר בנפש מטוהרה ולא יחלוקו על הכהונה עוד.

אמנם הטעם שלא עשה כן, הנה אחר כך נאמר בפסוק 'ויקהל עליהם קרח' וגו' כתב רש"י ז"ל, שהיו הולכים בליצנות כל הלילה, ולא היו ישנים כלל, לכן לא היה יכול לטהר נשמתם, כיון שלא היו ישנים כלל ולא עלתה נשמתם למעלה.

וכן הביא הרב הקדוש רבי פינחס מקוריץ זיע"א (אמרי פנחס' תורה אות שלא): שינה היא המתקת הדינים. כי כשאדם ישן, מפקיד נשמתו אל הבאר העליון, שהוא ראשי תיבות 'בידך אפקיד רוחי' (תהלים לא ו). ובאר הוא אין סוף שנובע תמיד בלי הפסק...

ואמר: ידעתי שבדאי היתה כוונת משה רבינו עליו השלום שאמר לקרח 'בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר בו יקריב אליו', כדי שבלילה יתפוס את נשמת קרח ויבטל ממנו הדינים, כי הצדיק יכול להעלות כל הנשמות. אך כמה זמנים היה קשה לי, דלמה לא עשה כן. עד שזכרתי שקרח לא ישן כלל באותו לילה, כדפירש"י שהיה בליצנות. לכן אמר הרב דסכנה להיות ניעור כל הלילה אפילו ללמוד.

לא לקחה צד

על הפסוק (במדבר טו א): 'ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן', פירש רש"י: 'ויקח קרח' - לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה.
בספר 'ממדה גנוזה' הובא בשמו של הרב הקדוש רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א שהיה אומר, שמעלת הפיקח הוא שמחזיק בשעת המחלוקת עם שני הצדדים ויודע איך לצאת ידי שניהם.

והרמו לזה כי 'פקח' גימטריא שני פעמים 'צד', דהיינו שהפיקח מחזיק תמיד בשני הצדדים. וזהו שכתב רש"י הקדוש שקרח לקח את נפתלי לצד אחד וכו', וקרח שפיקח היה כמו ראה השטות זו, פירוש, כיון שפיקח היה מה ראה לשטות זו ליקח עצמו לצד אחד, הרי פיקח צריך להיות מחזיק בשני הצדדים.

במשך שלש שנים בהן כיהנו יחד הגאונים רבי נפתלי צבי יהודה ברלין - 'הנצי"ב' ורבי יוסף דב הלוי סולובייצ'יק 'הבית הלוי' בראשות ישיבת וואלוז'ין, נתהוו בקרב התלמידים שני מחנות מחמת השיטות השונות בדרך הלימוד שהיו בין שני ראשי הישיבה, ובשנת תרי"ז התפרצה מחלוקת בישיבה.

המפליא הוא שלא גבהו הרים חלילה בין הגאונים עצמם, ואדרבה כדרך אנשי תורה נתקיים בהם 'את והב בסופה', ולימים אף באו בקשרי משפחה חדשים.

כדי להשכיך שלום, הוזמנו ארבעה מגדולי הדור לוואלוז'ין לדון ולהכריע כדת של תורה את המעשה אשר יעשו.

מספרים שבעת האסיפה של גדולי התורה לדון בסדרי הישיבה, פתח רבי זלמן זאב, המגיד דמתא בוילנא, ואמר: הרי אני שרוי עתה בפרשת וישב...

נסתכלו בו כל הנוכחים בתמיהה: מאי משמע, ר' ולוולה, בפרשת וישב? היו אלו ימי חשוון, ופרשת וישב רחוקה היתה, עוד כחודש ימים ויותר.

השיב ר' ולוולה: בתור מגיד דמתא הריני דורש דרשה מידי שבת בשבת על פרשת השבוע. בדרשותי אני נוהג לתאר את הצדיק לעומת הרשע, להדגיש את צדקותו של זה מול רשעותו של זה.

והנה בכל פרשה אני מוצא עימות כזה בין צדיק לרשע, כמו למשל בפרשת בראשית, אדם הראשון לעומת הנחש, קין לעומת

הראשון, שבעטיו אבד את זיו פניו, כמו שדרשו חכמינו ז"ל (ב"ר יב ו) על הפסוק (איוב יד כ) 'משנה פניו ותשלחהו', ועל כן בשבת זוכים לחזרת מאור הפנים כפי שהיה קודם החטא.

ובסוד ה'פנים חדשות' שישנן ביום השבת, באר המגיד הקדוש רבי ישראל מקו'ניץ ז"ע בספרו 'עבודת ישראל' (לסוכות ד"ה ביום), על פי דברי האריז"ל, שכל סעודה מסעודות השבת קדושה אחרת היא.

וזהו סוד לחם הפנים שהיו עורכים בשבת - לחם שיש לו פנים, שבכל צד אליו כביכול פונה הבורא יתברך, אינו פונה אלא לישראל.

ולעומתו, אף אנו, לכל צד שנפנה - כל מחשבותינו אליו לבדו לעובדו.

ליל הפארת בראשו

דרך אחרת באר בעל 'שפת אמת' (משפטים תרמ"ח) את הסיבה בגינה זוכה אדם למאור פנים מיוחד ביום השבת, כיון שבכל שבת ושבת נוהג משה רבנו בטובת עין ומחזיר לישראל את הכתרים שהונחו על ראשיהם במתן תורה ונלקחו מהם בחטא העגל, ומכך זוכה אדם שיאירו פניו בקדושה.

וכפי שבאר רבנו האריז"ל (פ"ח שער השבת פ"ח) את לשון התפלה 'שחמ משה במתנת חלקו', שבעת שחטאו ישראל נלקחו מהם הכתרים להם זכו במתן תורה וניתנו למשה רבנו במתנה, ובכל ערב שבת מחזירים לבני ישראל, וזהו סוד הנשמה היתרה לה אנו זוכים מדי שבת בשבתו. על פי זה חידד כ"ק מרן אדמו"ר רבי דוד-חי אביחצירא שליט"א, שנמצא שבכל שבעת ימי אביחצירא שיש בה בעת מתן תורה, וזוהי הארה המיוחדת לה זוכים בני ישראל ביום השבת.

והוסיף שטעם זה אמרו חכמינו ז"ל במסכת מנחות (לו): שבשבת אין מניחים תפילין כיון שהיא בעצמה קרויה 'אות' ואין צורך להניח את אות התפילין. כי ענין האות הוא גילוי צלם הקדושה שיש באדם המתגלה על ידי התפילין, ובשבת זוכים ישראל לחזור למדרגתם במתן תורה ומתגלה קדושתם אף ללא התפילין.

ומצאנו לרבנותינו בעלי התוספות (מנחות לד: ד"ה לטוספת, ראה גם רמב"ן שמות יג טז) שפירשו את המלה 'טטפת' האמורה בתפילין (דברים ו ח) כמשמעותה של 'טוטפת וסרביטים' המובאים במסכת שבת (טז), שהם מין נזר ותכשיט המקיף ומקטש את הראש. וכמו כן ידוע שיש ארבע-מאות ושלש תבות בארבע הפרשיות המונחות בתפילין כמנין תבת 'תג' שמשמעותה בארמית הוא כתר, ובפי חכמינו מכונה 'תגא' (אבות פ"א מ"ג פ"ד מ"ה).

אמר על כך הרב הקדוש רבי צבי אלימלך מדינוב ז"ע בספרו 'בני יששכר' (מאמרי השבתות ז), שנמצא לפי זה שבשבת קדש, בה שבים בני ישראל לחבשו את כתרי מתן תורה לראשם, אין להם צורך בתפילין.

רמז לדבר יש בכך שלפי סדר מנין מצוות התורה שמנה רבנו הרמב"ם ב'ספר המצות' יוצא שמצות הקרבת קרבן מוסף בשבת היא מצוה ת"ג ממנין תרי"ג מצות, ומטעם זה תקנו רבותינו לומר קדושת 'כתר' בתפילת מוסף.

הכמת אדם האיר פניו

וכאן המקום להזכיר כמה מגדולי צדיקי ישראל - עליהם היתה נראית קדושת השבת בבירור, אף בעיני בשר, ועל פניהם ראו הכל כי אינו דומה מאור פניו של אדם בימות החול למאור פניו בשבת.

המפורסם ביותר הוא הצדיק הקדוש רבי חיים

ואמר רבי פנחס, כי בכך מתורצת קושיית התוספות יום טוב בשם מדרש שמואל במשנה (אבות פ"ג מ"י) 'הניעור בלילה והמפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו', וכתב התוספות יום טוב, שיש לגרוס 'ומפנה', שאם אינו מפנה ליבו לבטלה, למה יתחייב בנפשו הניעור בלילה, שמה מנצל זמנו ללימוד תורה!

ולאור האמור, מבואר, כי הניעור כל הלילה, אפילו ללמוד, הוא מתחייב בנפשו! כי השינה היא טובה יותר מהלימוד...

שח הגאון החסיד רבי אליעזר דוד פרידמן זצ"ל: שמעתי מר' דוד אפעל שהיה בשעת מעשה, בעת שהרב הקדוש רבי אהרן מבעלזא זיע"א היה פעם בעיר סיגוט, ושח מענין השינה. ואמר כי הנשמה בטבעה אוחתה לעלות כסדר מעלה מעלה להדבק בשורשה, אולם הגוף שהוא גשמי מפריע לזה, לכן נברא השינה שאז נח הגוף מזעפז והנשמה יכולה לעלות.

בספרו 'צדקת הצדיק' (אות רלה) כתב הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א: השינה גם היא טובה לחזור ולהתעורר אחר נפילת המוחין בכלבול מחשבות זרות והעדר מחשבות קדושה ודברי תורה. בעת השינה הוא הסתלקות המוחין ואחר כך חוזר נשמה חדשה.

כמו שאמרו ז"ל (שוח"ט תהלים כה) ויוכל להתחזק מחדש להעמיד מחשבתו כרצון השם יתברך ונשכח כל מה שהיה ביום אתמול.

ועל זה הוא הבקשה דברכות (טז): ונשכים ונמצא ייחול וכו' שפעמים מיד בהשכמה הוא מוצא עצמו בריה חדשה, כמו שאמרו הקדמונים דבכל יום נעשה בריה חדשה שעל זה תיקנו נטילת ידים שחרית וברכת אלהי נשמה כמובא בבית יוסף. והוא כמו שאומרים 'המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית' וגם האדם מכלל מעשה בראשית והיינו בקומו משנתו יוכל להיות מתחדש לטוב.

בריה הרשעה

הרב הקדוש רבי יעקב יצחק דן מסטריקוב זיע"א אמר בשם זקנו הגאון הקדוש רבי אברהם מטשעכנוב זיע"א על הפסוקים (במדבר טז כח-טז): 'ואמר משה בנות תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מליבי, אם כמות כל האדם ימותון

מטשרנוביץ ז"ע בעל 'באר מים חיים', שהיה דבוק ואדוק בקדושת השבת כידוע וכמפורסם, ואף חיבר את ספרו הנודע על השבת - 'סדרו של שבת', עליו סופר בפי כל, שבצאתו מהטבילה לכבוד שבת קדש, גבוהה היתה קומתו בראש!

וכך כתב החסיד המופלג רבי יעקב מרגליות זצ"ל, בנו של הגאון מרגליות מברדיטשוב זצ"ל, בנו של הגאון הצדיק רבי שמואל זצ"ל אב"ד זליטשיק, מבני ביתו של הבעל שם טוב ז"ע, בספרו, שבו כתב סיפורי צדיקים על פי הוראתו של מרן אדמו"ר הזקן מסדיגורא זיע"ע:

"שאלתי את אבי האם נכון הדבר שמספרים אודותיו שבכל ערב שבת אחרי הטבילה גבהה קומתו במדת ראש, וכך ענה לי:

בני, יודע אתה שאין דרכי להגזים, ומעולם לא מדדתי את קומתו.

אך זאת יכול אני להעיד בפניך, כי בכל ערב שבת קדש ראיתי אותו בלכתו אל המקוה לטבול לכבוד שבת, ובכל פעם כאשר שב, נראה היה שאין זה אותו אדם שהלך אל המקוה לטבול! כי כל תואר גופו הקדוש וצורתו, נשתנתה כליל..."

וי אברה נפש

גם בדורות מאוחרים יותר שמענו עדויות דומות.

וכך סיפר הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל באוני תלמידיו על הגאון רבי נפתלי צבי יהודה ברלין - הנצי"ב מוואלוז'ין:

"בכל מוצאי שבת, עוקב הייתי אחרי פניו של מורי ורבי בעת ההבדלה, ובכל פעם מחדש נפעם הייתי לראות כיצד משתנות פניו, והקדושה וההארה שרופפה עליהן הסתלקה ופינתה את מקומה לארשת פנים 'חולית' יותר." ובאופן דומה סיפר הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל, על הגאון המקובל רבי יעקב חיים סופר זיע"ע בעל 'כף החיים' - אותו זכה להכיר מקרוב, כי ביום השבת היה זיו פניו משתנה מבימות החול, הארת השכינה היתה חופפת עליו וקדושה ניבטה מפניו.

אמת מה נהדר

והרי סיפור מופלא שארע עם הגאון הצדיק רבי שלמה וולבה זצ"ל:

מילדי אשכנז היה רבי שלמה, ובנעוריו גלה למקום תורה ונסע ללמוד בישיבת מיר המעטירה.

ורגיל היה רבי שלמה לספר על השבוע הראשון ללימודיו בישיבה.

ביום שלישי בשבוע הגיע הבחור שלמה וולבה לישיבה, שם הכיר את המשגיח - הגאון רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל.

והנה, כאשר הגיעה השבת, הופתע מאוד לראות אדם אחר היושב על מקומו של המשגיח. הבין התלמיד החדש, שבשבתות מכהן משגיח אחר בישיבה.

רק לאחר שחלף זמן, גילה רבי שלמה שהמשגיח של ימי השבת הוא הוא המשגיח של ימי החול. כה שונה היה מראהו של רבי ירוחם ביום השבת, עד שהיה רבי שלמה סבור כי הוא אדם אחר לחלוטין...

וכך כתב רבי שלמה לימים: 'ומה נהדר מראה אדמו"ר ביום שבת קודש, שהיתה לו אז צורה אחרת לגמרי מאשר בימות החול...' "

אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני.

והקשה, שהרי ישנה בחירה, ואפשר תמיד לשוב בתשובה, והיאך אמר משה 'אם כמות כל האדם' וגו' שזה יהיה סימן שהבורא יתברך לא שלחו, והרי לכאורה עדיין יכולים הם לשוב בתשובה ויכופר להם, שהרי תשובה מועלת אחרי כל חטא, וגם לאדם שעבר על החטאים החמורים ביותר נשאר לו עדיין את כח הבחירה ויכול לשוב על זה בתשובה, ואם כן איך משה נתן סימן זה.

ועוד קשה, שהרי בפרשת פנחס כתוב 'ובני קרח לא מתו', וברש"י כתב: "הם היו בעצה תחילה ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם, לפיכך נתבצר להם מקום גבוה בגיהנם וישבו שם." ואם כן בוודאי שכבר בתחילה היה שייך אצלם שיניעו תשובה, וממילא יקשה יותר היאך אמר זאת משה?

תירץ רבי אברהם מטשכנוב זיע"א על פי דברי הרמב"ם (הלכות תשובה סג) שביאר את עניינו של הבעל תשובה שיש בו כח שנחשב ככריה חדשה.

והנה, לגבי גר אמרו בגמרא (יבמות מה:): 'גר שנתגייר קטן שנולד דמי'. אמנם הרמב"ם חידש דבר זה גם לגבי בעל תשובה וכמו שנחשב ככריה חדשה וכמו שהוא אדם אחר.

ולפי דבריו יש לומר כי יש לדקדק בלשונו של משה שאמר 'אם כמות כל האדם ימותון אלה' או 'לא ה' שלחני', ומשמע שרק אם אותם האנשים האלה, וכוונתו לפי המצב שנמצאים בו עכשיו ימותו כמות כל האדם, אז הוא סימן שלא ה' שלחני, אמנם אם יעשו תשובה יהיו נחשבים על ידי זה לבריה חדשה ויהיו נחשבים לאנשים אחרים ואין זה 'אלה' וממילא שוב אין בזה סימן.

וכבר מצאנו מפורש כן בספר 'מגלה עמוקות' (פרשת קרח ז), לפי שאמר משה 'כמות כל אדם ימותון אלה', 'אלה' דייקא שהם חטאים בנפשותם כאלה, אבל אם יעשה תשובה הרי הוא בריה חדשה וקטן שנולד ואינם כלל אלה האנשים.

בספרו 'פתוחי חותם' (פרשת מצורע) כתב הגאון הקדוש 'האביר יעקב' זיע"א, כי כשאדם חוזר בתשובה כראוי והקדוש ברוך הוא בוחן לבות וכליות ויודע ששב כראוי, אז

תפילה

פנינים וערגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

תהנן נפילת אפים

מורה שאול זי"ע

כמה שגבה נפילת אפים הבאה לאחר תפלת העמידה.

בכחם של פסוקים אלו הנאמרים תוך כדי נפילת אפים להרעיש עולמות, ולא לחינם הוזהירו **חכמינו ז"ל** (תענית יד; מגילה כב) שאין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו בפני הצבור, אלא אם כן מובטח הוא שיענה כיהושע בן נון שנאמר בו (יהושע ט) 'יאמרו ה' אל יהושע קום לך למה זה אתה נופל על פניך'.

לפי שכה עצום כח נפילת אפים, שמובטח הוא הנופל על אפיו שתתקבל בקשתו, ואם לא יענה אדם חשוב בנפילת אפיו יתבוה בכך.

סגולתה ועומקה של תפילה זו היא שנאמרת מתוך מסירות נפש מוחלטת, המתבטאת גם במעשה הנפילה על אפים המסמלת ביטול עד כדי מסירות נפש.

וכך כתבו הקדמונים, שבעת נפילת אפים יש לכוון למסור נפש לשמו יתברך, ובפרט לנוסח בני עדות המזרח האומרים את מזמור כ"ה שבתהלים, הפותח במלים 'לדוד אליך ה' נפשי אשא' שמהותו היא מסירות נפש של דוד המלך לאלקיו.

ההבדל בין מסירות הנפש שיש לכוון בעת אמירת פסוק ראשון של 'שמעי', למסירות הנפש בעבודת נפילת אפים, נתבאר בפי הרב הקדוש רבי שמעון שלמה מבענדער זי"ע (ב'ארות המים' לבנו הרה"ק רבי יצחק מבענדער זי"ע, 'באר לחי רואי' פ"ר יושב), בן-אחיו ותלמידו של הרב הקדוש רבי משה מסווראן זי"ע, שעמד על כך שישנן שתי בחינות של מסירות נפש: אחת בקריאת שמעי, ואחת בנפילת אפים.

כל 'מסירות נפש' שמעוניתה שמוסר האדם את נפשו למיתה, אך מסירות הנפש בקריאת שמעי היא בבחינת 'כלה שארי ולבבי' (תהלים עג טו), כלומר, שהנפש כלה ומשתוקקת לדבק בשרשה, כמאמר הכתוב (יחזקאל א יד) 'החיות רצוא ושוב', שהמלאכים המכונים 'חיות הקדש' רצים לקראת המרכבה העליונה מגודל תשוקת הדבקות לקראת בוראם, ולאחר מכן שבים חזרה כדי שלא יבטלו ממציאותם מחמת הקרבה אל הקודש.

לעומת זאת, מסירות נפש של נפילת אפים היא שיוורת נפשו עד עמקי שאול כדי להעלות משם את ניצוצות הקדושה הרוחניים הנפולים שם ושבויים במדור הטומאה, ועל כך נאמר (שמואל א' ב ו) 'ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל', כי הקדוש ברוך הוא עוזרו ומעלה אותו מעמקי שאול ומחיה אותו.

ישנם צדיקים שעיקר עבודתם היא במסירות נפשם בבחינה הראשונה, שעובדים בחשק וברצון עד כלות הנפש מגודל הדבקות, וישנם שעובדים בבחינה השנייה, שיורדים לעמקי שאול להעלות את הניצוצות הקדושים.

ושני סוגי הצדיקים זקוקים זה לזה, ובפרט הצדיק שמוסר את נפשו לרדת מטה מטה לעמקי שאול, נצרך לאחוז בחבל יעקב - הוא בחינת הצדיק שעיקר עבודתו בחשק וברצון, ועליו נאמר (דברים לב ט) 'יעקב חבל נחלתו'.

צדיק זה שעבודתו לרדת לעמקי שאול, הוא בבחינת יוסף, כשם שיוסף הצדיק ירד למצרים - ערות הארץ, ונתנסה שם בכמה נסיונות.

לפיכך כשנעלם יוסף מעיני אביו וחשב כי חיה רעה אכלתהו, אמר (בראשית לו לה) 'כי ארד אל בני אבל שאולה', כאומר: מעתה שיוסף איננו, ממילא עבודתו לרדת שאולה ולעלות מוטלת עלי, ואחר כך כשנודע לו שיוסף חי, אמר (שם מו ל) 'אמותה הפעם', ובאור רבותינו ז"ל (תנחומא ויג ט) שאמר יעקב: כשבאו ואמרו לי שיוסף מת, סבור הייתי שאמות שתי מיתות, ומעתה ידעתי כי אמות מיתה אחת בלבד.

בפשטות דברי המדרש, הכוונה שהיה יעקב סבור שימות בעולם הזה וגם איבד עולם הבא, לפי שסימן זה היה מסור בידו: אם לא ימות אף אחד מבניו בחייו - מובטח לו שלא יראה פני גיהנם, וכאשר סבור היה שיוסף מת דאג שימות לעולם הבא חלילה, וכעת כאשר נודע לו כי עוד יוסף חי - יודע הוא שימות לעולם הזה בלבד, ובעולם הבא מובטח לו שילך ישר לגן עדן.

אמנם, פירש המגיד מבענדער, לפי דרכו, שהיה יעקב סבור שאיבד את שתי העבודות של מסירות הנפש, מחמת שלא יוכל לפעול מאומה בלא כחו של יוסף. ולכן נאמר על הזמן שראה יעקב את יוסף (בראשית נ א) 'ויפול יוסף על פני אביו', והכוונה לנפילת אפים ומסירות הנפש שהיה עושה כדרכו בקודש, ולגבי יעקב אמרו רבותינו (דרך ארץ זוטא א') שבאותה שעה היה קורא את שמע, הרי שנותרה לו העבודה של מסירות נפש בקריאת שמע.

'רבי יעקב איש תב'

ובדבריו גילה המגיד מבענדער סוד טמיר ונעלם שהיה גנוז מאות בשנים. סוד זה הוא אודות מחלוקתם של החכמים במסכת בבא-קמא (טז:). בדין שורו של חרש שוטה או קטן שנגח והזיק, ולדעת רבי יעקב על בעליו שלם חצי נזק. הלכה זו נשנתה

בברייתא בלשון בלתי שגרתית: שלא כרגיל, שנוקטת הגמרא בלשון 'רבי יעקב אומר חצי נזק' או 'רבי יעקב מחייב חצי נזק', נקטה הברייתא בלשון 'רבי יעקב משלם חצי נזק'.

על לשון זו הקשו בגמרא: רבי יעקב מה מעשהו ומה ענינו כאן? וכי הוא הזיק למאן-דוהו? ומדוע עליו לשלם? אלא, יישבו בגמרא שיש לגרוס: 'רבי יעקב אומר, תם משלם חצי נזק'.

סוד עמוק טמון בדין ודברים קצר ובלתי שגרתית זה, שהובא בגמרא על לשונו המדויקת של התנא בברייתא, כך אמר המקובל הקדוש רבנו מנחם עזריה מפאנו שסתם ולא פירש.

ולאור האמור, פירש המגיד הקדוש מבענדער את הסוד שבלשון הברייתא: 'רבי יעקב משלם חצי נזק', עליה עמדה הגמרא ותקנה את הגרסה ל"רבי יעקב אומר תם משלם חצי נזק".

כלומר, שיעקב איש תם ושלם, הוא יעקב אבינו, מתקן חצי הנזק מחטא אדם הראשון על ידי מסירות נפש של קריאת שמע, ובכך משלים את התיקון. כאמור שעבודת הצדיק שבבחינת יעקב היא במסירות נפש עד כלות בהשתוקקות וכיסופין לבורא בשעת קריאת שמע.

מי יודע אב אחיה מהר?

בדומה לביאורו של המגיד מבענדער, מצאנו גם משמו של הצדיק הקדוש רבי ישראל מרוזין זי"ע, שביאר (פאר לישרים' עמ' סג) את ענין מסירות הנפש בנפילת אפים, שיעיקרה שייכת בצדיקים, וענינה ירידה אל הקלפות והעלאת הניצוצות משם. ובכך הסביר את ההגדרה 'מסירות נפש'.

שהרי כשאדם מקבל על עצמו לההגה על קדושת שמו יתברך, זו אינה 'מסירות נפש' אלא 'מסירות הגוף' היא, שכן רק הגוף הוא שנהרג ואילו הנפש הלא תנשא עוד למעלה למעלה בגלל הדבר הזה, ואיך שיהי לקרות לזה מסירות נפש?!

אמנם הכוונה כאמור שהצדיק יורד במחשבתו לעמקי הקלפות, וזוהי סכנה גדולה לנפש רוח ונשמה שלו שעלולות חס ושלום לקבל פגם שם במקום הטומאה.

אלא שהצדיק מוכן לעשות זאת כדי לקדש שם שמים ולתקן תקונים עליונים במקום הטומאה, ששם עיקר התיקון, ועל ידי כך אדרבה, יתגדלו נפילת אפים. וזהו סודה של נפילת אפים.

ענין זה של מסירות נפש למען עם ישראל כבר מצינו אצל משה רבנו עליו השלום, וכפי שדורש הרב הקדוש רבי שלמה מראדומסק זי"ע בספרו 'תפארת שלמה' (פ"ר ק"ח ו' ע"ב), על

הפסוק 'וישמע משה ויפול על פניו' (במדבר טו ד).

כפי המבואר שענין נפילת אפים עיקרו הוא מסירות הנפש, שעל כן עתה בעת המחלוקת היה משה ירא לבל יבוא עונש על קרח ועדתו אשר פגמו בכבודו, ולכן נפל על פניו כדי לעמוד במסירות נפש עד שהיה נחשב בעיני עצמו ככלום ממש, כי על ידי כונתו למסור עצמו למיתה, כבר נחשב הוא כמת, על דרך שאמרו (מנחות קב:) "כל העומד להשרף כשרוף הוא דומה", ועל ידי מסירות נפשו הסיר מהם את העונש.

וזהו מעלת משה רבינו עליו השלום שהיה עניו מכל אדם, ותמיד פעל במסירות נפש עבור כלל עם ישראל, כפי שמצינו לאחר חטא העגל, כשרצה הקדוש ברוך הוא לכלות את בני ישראל, ומשה רבינו עליו השלום עמד בפרץ והתחנן בעדם ולא נחה דעתו עד שעמד וטען לפניו יתברך 'ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת' (שמות לב ג). הרי לנו מסירות נפש מוחלטת למען בני ישראל.

זהו סוד נפילת אפים, ועל זה אמר (דברים ט יח) 'ואתנפל לפני ה' וגו' על כל חטאתכם אשר חטאתם לעשות הרע בעיני ה', 'ואתנפל' לשון נפילה, שנפל על פניו במסירות נפש.

וכן כל צדיקי הדור, עיקר עבודתם להיות במסירות נפש עבור כנסת ישראל, ועל ידי זה לעורר רחמים עליהם ולהתפלל על כל צרכיהם. ועל כגון זה אמרו בגמרא (הוריות י): "כמדמין אתם ששררה אני נותן לכם? עבדות אני נותן לכם!"

כי אדם גדול שקבל התמנות חשובה, דבר זה דורש ממנו התמסרות אל הכלל, עד כדי שנחשב כעבד אליהם, כי עד עתה היה דואג לצרכי עצמו בלבד וכעת כל מעייניו נתונים לטובת הצבור. דבר זה ניכר במיוחד אצל צדיקי הדורות, שלא חשו על צרכי עצמם כלל ומסרו עצמם לחלוטין למען עם ישראל.

בענין זה סיפר הרב הקדוש רבי אהרן מקרלין זי"ע בספרו 'בית אהרן' (פ"ר אמור), כי פעם אחת ביקש איש כפרי אחד מהרב הקדוש רבי שלמה מקרלין זי"ע, שיבטיח לו כי מחר יבוא לביתו לצורך מסוים.

השיבו הצדיק תשובה חריפה: "שוטה שבעולם, הלא צריך היום להתפלל ערבית ולקרות קריאת שמע שיש בה כונת מסירות נפש, ואחר כך הולכים לישון ומפקידים הנשמה ביד הבורא יתברך, ולמחר שוב צריכים לקרות קריאת שמע, ואחר כך באים לנפילת אפים שגם בה מכוונים למסור הנפש. ומי יודע, שמה תעשה כונתי רושם

הוא מסייעו ומחזיק בידו ועושה אותו בריה חדשה. והנה ידוע (זוהר ח"א כג.) כשאדם רשע הבורא יושב עליו בכסא דין, וכשחוזר בתשובה כראוי ומתקן מה שפגם, חוזר הבורא יתברך ויושב עליו על כסא רחמים ונעשה בריה חדשה ומתחדש עליו יצר הטוב בוריות ובקדושה יתירה, ויצר הרע נכנע, ועל ידי מעשיו הטובים ותשובתו ההגונה ותורתו זוכה עד שקונה רוח ונשמה, ומאחר שזוכה לרוח ונשמה ה' אלהיו עמו ולא יבוא על ידו עון אשר חטא.

בפולין של לפני מאתיים שנה ויותר, היה רופא יהודי גדול ומפורסם בשם ד"ר ברנרד.

רופא זה כבר נטש מגיל ילדותו את דרך היהדות והלך בדרכי הגוים. משהבחין הרב הקדוש רבי דוד מלעלוב זיע"א, כי נשמה גדולה שוכנת בקרבו של הרופא, טיכס בלבו עצות להוציאו ממצולת החטא ולקרבו שוב לדרך היהדות.

הוא בחר במטרה זו פגישה שהיתה ביניהם באקראי ואמר לו: "דע לך שאלמלי היית חוזר בתשובה, אין בנפשך לשער את הנחת רוח שהיית גורם בכך לאביך שבשמים..."

עם אמירת הדברים האלה המשיך רבי דוד בדרכו, והמתין שהדברים יפעלו מאליהם את פעולתם. ואמנם פגעו הדברים בלבו כחץ, פילסו לעצמם דרך אל נשמתו הגבוהה, ועוררוהו לשוב בתשובה.

דיבורי הקודש שיצאו מפי צדיק וקדוש כרבי דוד לא היו לריק. הם לחלו בלבו של הרופא והסעירו את נפשו. נשמתו הטהורה התעוררה משנתה הארוכה, התנערה מבלואי הסחבות שעטפה ולבשה לפתע מחלצות של קדושה. דבריו של הרבי הפיחו טל חיים בניצוץ היהודי ששכן בקרבו והוא החל לשאוף ולערוג לחיי יהדות טהורים.

לא נח ד"ר ברנרד עד אשר שב בתשובה שלימה, אך בעוד בעלי תשובה רבים חוזרים רק למצבם הראשון, לא מצאה נפשו הנכספת של ד"ר ברנרד סיפוק משיבה כזאת. הוא בחר בדרך של הסתגפות והתעלה לשיאים גבוהים בעבודת ה' יתברך. לא אחת טבל עצמו במי קרח הקפואים.

העובדא שלא פסק מעבודתו בתור רופא, לא היוותה כלל הפרעה בעבודתו המופלאה והוא זכה להתרומם למדרגות גבוהות בעבודת ה', עד שנמנה בין הצדיקים החשובים בדורו ורבים אף השכימו לפתחו כדי להתברך ממרכות פיו או להתענג מנועם תורתו ועצותיו הטובות. רבי דוד מלעלוב אף נטלו עמו בנסיעותיו לרבו הקדוש החווה מלובלין זיע"א אשר קירבו וחיבבו באופן מיוחד כי אף הוא הבחין בנשמה הגבוהה השוכנת בגופו.

על האופן בו נתקרב אל רבי דוד מלעלוב, סיפר הרב הקדוש בעל 'אבני נזר' מסוכטשוב זיע"א, כי אברך אחד

חלה במחלה ממארת, ועלה בדעתו לנסוע למעיינות מרפא כדי להעלות רפואה למחלתו.

טרם נסיעתו החליט להיבדק אצל ד"ר ברנרד כדי שיחווה את דעתו בענין נסיעתו. לאחר שבדקו ד"ר ברנרד אמר לו כי לדעתו אסור לו לנסוע למעיינות המרפא, כיון שלפי מצבו האנוש עלול להוציא את נשמתו בטרם ישוב משם לביתו. אך האברך לא שת ליבו לדבריו ולא השגיח לאזהרתו ונסע לעיר המרחץ.

כשהגיע לשם, בדקוהו שוב הרופאים הממונים שם על בריאות המבריאים, וגם הם נבהלו ממצבו הקשה ויעצו לו לשוב מהר לביתו שמה יצליח להגיע לשם בעודו בחיים, כי תקוה ההחלמה בלאו הכי לא קיימת, לפחות יגיע לקבר ישראל. בשברון לב ארז את חפציו ופנה לשוב לביתו.

בהיותו על אם הדרך נטה מהדרך שהובילה לביתו. רעיון נצנץ בלבו. יסור לביתו של רבו רבי דוד מלעלוב ויזכה לחזות בנועם זיו פניו בפעם האחרונה בימי חייו עלי אדמות.

כשהגיע ללעלוב, נכנס מיד לבית רבו כשפניו מעידים על הרגשת האיש המכרסמת בלבו. 'מדוע פניך רעים?' שאלו רבי דוד בדאגה.

'וכי כיצד לא אהיה מודאג ומיואש?!' השיב האברך ברוח נכאה, 'כאשר כל הרופאים קבעו שאין תקוה לחיי וימי עלי אדמות ספורים.'

'אל יאוש', הרגיעו רבי דוד בפנים מעודדות, 'הא לך יין שרף ושתה לחיים.' את המלה האחרונה אמר רבי דוד בהטעמה מיוחדת, כאומר 'לחיים' תרתי משמע, שתשמש כוסית יי"ש זו כרפואה עבורו. ובאמרו את הדברים הושיט לו כוסית יי"ש והוסיף לו חתיכת גבינה קשה כדי שיאכלה אחר שתיית היי"ש החריף, להשקיט ולהפיג את טעמו החריף. שתה האברך את היי"ש, ובין לגימה אחת לשניה נגס מהגבינה הקשה שבידו.

לאחר שסיים ציווה עליו רבי דוד לנוח על המיטה, והבטיחו שיתרפא אם ירצה השם כליל ממחלתו. נרדם האברך על המטה, וכשקם כבר האיר השחר, נטל ברכת פרידה מרבו ויצא לשוב לביתו. לפני לכתו ציווה עליו הרבי שכאשר ישוב לעירו ייכנס לבקר את ד"ר ברנרד ויבקשו לבדקו שנית.

כשנכנס האברך לד"ר ברנרד, פקח הרופא זוג עיניו לרווחה והביט עליו בהשתאות, כאומר: העודך בחיים? לפי מראה פניו המדושנים והרעננים הבחין הרופא מיד בבריאותו, אך כדי שלא להותיר לעצמו ספקות אף בדקו ביסודיות, ולא היה קץ להפתעתו כשראה שאין זכר למחלה הממארת שקיננה בגופו.

הוא היה סקרן לדעת מי הוא אותו רופא פלאי שרפאו מהמחלה, והפציר

באברך שיגלה לפניו את התרופות בהם השתמש אותו רופא.

שום רופא אנדי לא טיפל בי! השיב לו האברך, וגם רופאי מעיינות המרפא הזהירוני לבל אשהה שם, כי ימי ספורים. אלא שבדרך לביתי סרתי לבית רבי ר' דוד מלעלוב והוא נתן לי כוסית יי"ש וכן חתיכת גבינה ללפת בה, ומזה נתרפאת!

יי"ש וגבינה?!? ניתר הרופא ממקומו כשכולו תמיהה, והלא אלה הם סם המות למחלה שהייתך לך!!

לאחר שהרהר מעט הוסיף: 'רופא עושה נפלאות שכזה, עלי לנסוע לבקרך...'

נסע הרופא אל רבי דוד מלעלוב שסיבב את כל ענין המופת במיוחד למענו כדי שנשמתו תמצא את תיקונה, והרבי הורה לו דרך תשובה עד שנתעלה לדרגת גדול בישראל.

והיה רבי אברהם מסוכטשוב מסיים את סיפורו: ועוד איזה גדול...

יש להוסיף שבכוונה תחילה ביקש הרב הקדוש מלעלוב להביא את התשובה באופן זה, שהרי כבר למדנו הרמב"ם (הלכות תשובה פ"ב ה"ד): מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם בבכי ובתחנונים ועושה צדקה כפי כוחו ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו, ומשנה שמו, כלומר, אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים, ולכן בא להודיעו שכפי שאותו חולה נעשה בריה חדשה, כך גם החוטא יכול לשוב בתשובה ולהעשות בריה חדשה.

פדיון לגויים

אמר הרב הקדוש רבי נחמן מברסלב זיע"א שטוב מאד ליתן בכל עת על פדיונות לצדיקים, אפילו שלא בעת צרה חס ושלום.

וסיפר מכמה אנשים ממדינת קיר"ה (ממלכת אוסטריה) שרגילים מאד להרבות בנתינת פדיונות תמיד.

ואמר שאילו היה לו איש צדיק שיהיה ראוי לעשות לו פדיון, היה נותן לו על פדיון בכל יום ובכל עת. ודיבר מזה הרבה כי פדיונות הם דבר גדול מאד.

מעשה ונכנס אחד אל הרב הקדוש רבי יואל מסאטמאר זיע"א להזכיר לפניו את אשתו שהייתה חולה במחלה הקשה.

אמר היהודי לרבי מסאטמאר, כי הוא מוכן לתת סכום גדול כדי שיבטיח לו רפואה שלימה לאשתו.

אמר לו הרב הקדוש מסאטמאר כי בפרשת קרח נאמר (במדבר יח ח) 'וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את שמירת תרומתי לכל קדשי בני ישראל לך נתתים למשחה ולבניך לחק עולם,' ופירש רש"י, אין 'הנה' אלא לשון שמחה, ולכאורה, הוא פלא מהי אותה לשון שמחה אצל מתנות כהונה?

אלא, שהצדיק מכונה 'כהן', ורמז רש"י, כשתביא מתנות לכהן היינו הצדיק, אל תמתין לעת צרה רח"ל, אלא אין 'הנה' אלא לשון שמחה שתביא לו מתוך שמחה ובעידן חדותו...

ויתרצה אלי הבורא יתעלה וימלא לי חפצי... ואתה רוצה שאתן לך הבטחה שאלך מחזר לביתך?!

בקר וידוע ה'

להרחבת הדברים, נביא את שכתב הרב הקדוש רבי שלמה מלוצק זי"ע, תלמידו המובהק של המגיד הקדוש ממעזריטש זי"ע, בספרו 'דברת שלמה', לקשר ענין נפילת משה על פניו עם סוד נפילת אפים.

מה ראה משה ליפול על פניו? שאל רבי שלמה, היה לו רק להשיב להם מה שהשיב: 'בוקר וידוע ה' את אשר לו.'

אלא, כמבואר בזר הקדוש (ה"ג כ"ג) ובכתבי רבנו האריז"ל (פעי"ח שער נפילת אפים ב) בענין נפילת אפים באמירת המזמור 'אליך ה' נפשי אשא', שעל ידי שנופל על פניו ומוסר עצמו למיתה ומוסר נפשו ורוחו ונשמתו לבוראו, הוא מעלה כל הניצוצות הקדושים מעמקי הקלפה, מהגיהנם, ומבטל כח הגיהנם מעליהם שלא יוכל למשול בהם, ומעלה אותם לשרוש הקדושה.

ולכן במזמור זה ישנם כל אותיות האל"ף ב"ת, מלבד אותיות 'בו'ק' שעולות בגימטריא כמנין 'גיהנם', ו'בו'ק' הוא גם לשון 'בוקה' ומבולקה' (נחום ב יא), שהוא ענין ה'גיהנם', ולכן לא נזכרו אותיות אלו בתוך מזמור הזה שהוא נפילת אפים, שבו מבטלים את כח הגיהנם.

מעתה יובן, כי על ידי מחלוקתו של קרח נתעורר ונתחזק בחינת 'גיהנם' רחמנא ליצלו, כנודע כמה מסוכנת והרסנית היא המחלוקת. ומה נפלא הדבר כי מרומז בראשי תבות: 'ויקח קרח בן', אותיות 'בוק', שהוא גימטריא 'גיהנם' כנזכר. וזוהו יובן מה שדרשו חכמינו זכרונם לברכה (סנהדרין קט): על תבת 'ויקח', ש'לקח מקח רע לעצמו', וכבר ידוע (ברכות סא.) ש'גיהנם' נקרא רע'.

וזהו מאמר 'וישמע משה ויפול על פניו', רצה לומר, שנפל על אפיו ומסר נפשו ורוחו ונשמתו לבורא עולם כדי לבטל כח המחלוקת והגיהנם, כאמור.

כי בהדבוק בדבקות גדולה בבורא עולם הוא ממשך לעולם את אורו של הבורא ברוך הוא, שנקרא שלום, כמו שכתוב (שופטים י כד) 'ויקרא לו ה' שלום', ולכן האור הנמשך נקרא בוקר, כמו שכתוב (בראשית מד א) 'הבוקר אור'. וזוהו מבטל כח המחלוקת והגיהנם הנקרא חשך (ב"ר לג א).

לשעינת השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

ספיר והללום